

Név és valóság
A VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásai
Balatonszárszó, 2007. június 22–24.

A Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1.
Szerk. BÖLCSKEI ANDREA – N. CSÁSZI ILDIKÓ. Károli Gáspár Református Egyetem
BTK Magyar Nyelvtudományi Tanszéke, Budapest, 2008. 679 lap

1. „Név és valóság” címen jelent meg a Károli Gáspár Református Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai közül az első kötet, mely a Balatonszárszón 2007. június 22–24. között megrendezett VI. Magyar Névtudományi Konferencia előadásainak anyagát tartalmazza. A szerkesztők BÖLCSKEI ANDREA és N. CSÁSZI ILDIKÓ. A két köszöntőn, a négy plenáris előadáson és a zárszón kívül nyolcvankét tanulmányt ad közre a gyűjtemény téma szerint három nagyobb csoportra osztva. Harmincöt tanulmány foglalkozik helynevekkel, harminc személynevekkel, tizenhét pedig írói nevekkel és egyéb névtani kérdésekkel.

2. HAJDÚ MIHÁLY plenáris előadásában azt feszegeti, hogy hol van a határ a tulajdonnevek és a közzavak között. Három nagyobb csoportba osztja a köz- és tulajdonneveket. Az első csoportba „a közzavak tulajdonnévként való használatát” (14) sorolja. Sokszor van olyan eset, amikor a szövegkörnyezet dönti el, hogy tulajdonnévről van-e szó: „Leesett a *Csillag* bal első patkója” (14). A névmások, megszólítások, említések, tabunevek is változó megítélés alá esnek. A második nagyobb csoportba azok a nyelvi jelek kerültek, melyeket nagybetűvel írunk, de valójában nem tulajdonnevek. Ide tartoznak a szimbolikus nevek, a *-ék* képzős embercsoport-megnevezések (*Szabadosék, grófék*), a márkanevek (*Gerbeaud-szelet, slambuc*). A harmadik nagy csoportot azok a nyelvi jelek alkotják, amelyeket nem tartunk tulajdonnévnek, pedig azok: az eseménynevek, a dátumok, az ünnepek. Ugyanabból az eseményből nem lesz több a történelemben, tehát egyetlen napot jelöl meg a sok közül,

azaz identifikál. Végül az összefoglalásban elkülöníti a reflexíve nem tulajdonnevek, a reflexíve tulajdonnevek, a kognitíve tulajdonnevek és kognitíve nem tulajdonnevek variációit.

HOFFMANN ISTVÁN plenáris előadásában a neveket mint történeti forrásokat elemzi. Megállapítja, hogy a különböző névfajták forrásértéke nem egyforma. A magyar nyelv számára a helynevek és a személynevek bírnak különös jelentőséggel, de főleg az első csoport, mert közszók is bekerülhetnek az új helynevekbe (nyílt rendszer), a személynevek rendszere pedig már az ómagyar korban zárttá vált. Ezek után a „névkutatás elvi-módszertani kérdéseit” (21) tárgyalja a szerző. A névkutatás segédtudományi helyzetéből kilépett, és önállóvá vált, bár nem mindig tudta követni a történettudományi kutatások fejlődésének ütemét. Egyre inkább elterjed az a felfogás, hogy el kell különíteni a nyelvtörténeti vizsgálatok során a tulajdonnévi elemeket a nem tulajdonnéviéktől. A kutatás szempontjából fontos a precíz forráskiadás, az eddigi elemzett forrásanyag újrafeldolgozása, etimológiák felülvizsgálata, nem elég a nevek esetében csak az etimológiai vizsgálat, hanem több szempontú vizsgálatra van szükség (pl.: hangtan, morfológia). Azt is figyelembe kell venni, hogy az oklevelekben is lehetnek hibák, elírások, eltérések az élőnyelvtől, magyarosítások.

TOLCSVAI NAGY GÁBOR plenáris előadásában a „tulajdonnév jelentésének leírhatóságát vizsgálja nyelvtudományi, funkcionális kognitív szemantikai keretben” (30). Először a megnevezés problémakörét tárgyalja. A tulajdonnév mindig egy dolgot nevez meg, mely egy jelentésre utal, másrészt azonosít. Emellett jellemzője lehet a morfoszintaktikai összetettség, hiszen állhat több szóból is. Ezek után két jellegzetes jelentéseméletet mutat be a szerző, a formális szemantikát és a kognitív szemantikát. A formális szemantika szerint elkülönül a világról és a nyelvről alkotott tudásunk. A kognitív szemantika az ellenkezőjét állítja, azaz a világról alkotott tudásunk és a „nyelvben leképezett reprezentációk között szoros analóg viszony van” (33). A megismerés során tapasztalatokat szerzünk, amelyek beépülnek a fogalmakba, és ezekből jön létre a nyelvi kifejezések jelentése. A tulajdonnév nyelvi egység, típus és megvalósulás is. Fontos még a jelentésszerkezet, a jelentésmátrix, „amely a tulajdonnévre prototipikusan jellemző” (39). A nevek jelentésszerkezete egy vagy több hálozathoz tartozhat (egyszerű vagy összetett a név), és különböző kidolgozottságú lehet.

SZABÓMIHÁLY GIZELLA a határon túli névhasználatot és nyelvi tervezést vizsgálja plenáris előadásában. Kiemeli, hogy Trianon után új nyelvtörténeti korszak kezdődött, mely változásokat hozott magával elsősorban azokban a tulajdonnév-típusokban, amelyek a hivatalos étellel kapcsolatban voltak (pl.: anyakönyvezés, intézménynevek). A továbbiakban a kisebbségi stratégiákkal foglalkozik: nincsenek kettős keresztnevek, a név hivatalos formájának használata formális kontextusban, a két nyelvben azonos írásmódú keresztnevek adása. Probléma az is, hogy az intézményneveknek nincs magyar rövidítésük, az összevont települések csak többségi nyelvű nevet kaptak, ugyanannak a denotátumnak többféle magyar neve van. A hivatalos magyar településnevek eltérést mutatnak az etalonnak tekintett 1913-as jegyzékhez képest. Fontos volna a beszélőközösség rendszeres tájékoztatása a törvényes formátumú magyar anyakönyvezetéséről, illetve a helynevek variabilitásának felszámolásáról.

3. A kötet első nagy fejezete a helynevekkel foglalkozik. Ezen belül ómagyar kori helyneveket elemez JUHÁSZ DEZSŐ, SZENTGYÖRGYI RUDOLF, BÍRÓ FERENC, KOCÁN BÉLA, KOVÁCS ÉVA, RÁCZ ANITA, SZŐKE MELINDA, TÓTH VALÉRIA. JUHÁSZ DEZSŐ a 950 éves Tihanyi Alapítólevél néhány helynevét elemzi kiegészítve egy korábbi tanulmányát, majd egy hangváltozási tendenciára hívja fel a figyelmet. Ugyancsak a Tihanyi Alapítólevél

SZENTGYÖRGYI RUDOLF vizsgálatának tárgya: a latin nyelvű szöveg még nem kiaknázott lehetőségeire hívja fel a figyelmet a helynevek lokalizációjával kapcsolatban. BÍRÓ FERENC azokat az ómagyar kori településneveket gyűjtötte össze, amelyekben fellelhetők folyó- és állóvizeket jelölő vízrajzi köznevek. Tárgyalja a mennyiségi mutatókat, az előfordulási gyakoriságot, a szóföldrajzi megoszlást, illetve a környezet és a köznevek összefüggését. KOCÁN BÉLA HOFFMANN ISTVÁN többszintű elemzési modelljét használja fel az ómagyar kori Ugocsa vármegye helyneveinek csoportosításához, mely kapcsán azzal foglalkozik, hogy a meglévő helynevek felhasználásával hogyan keletkeznek új elnevezések. KOVÁCS ÉVA Bihar megye ómagyar kori vízneveinek nyelvi elemzését végezte el külön kiemelve az egy- és kétrészes neveket. SZÖKE MELINDA munkája a középkori oklevelek helynévanyagának latinosított vagy latinra fordított alakjáról szól, azaz milyen latin névalkotó eszközök fordultak elő a magyar oklevelekben, illetve megállapítható-e valamilyen törvényszerűség a latinizálás kapcsán. RÁCZ ANITA az ómagyar kori népnévi eredetű településnevek szerkezetét és alakváltozását tanulmányozza. Azokat a neveket nem veszi figyelembe, melyekről nem dönthető el, hogy törzs- vagy népnév. Megállapítja, hogy a pusztai népnévi eredetű nevek általában képzővel bővülnek, a képzős nevek esetében pedig redukció figyelhető meg. TÓTH VALÉRIA a helynevek többnevűségének problémájáról értekezik. Elkülöníti a többnevűséget (szinkrón állapot, amikor egy helynek párhuzamosan több névváltozata van) és a szinonimitást (a névváltozatokban egy időben nincs azonos névrész), és ez alapján bemutatja többek között az *alio nomine*-vel, az *alias*-szal kapcsolt neveket. BÉNYEI ÁGNES azt vizsgálja, hogy a -gy képző a -d palatalizációjával keletkezett, vagy független képző. Tanulmányozza az egyszerre -d-s és -gy-s képzővel is létező helyneveket, az összetételeket, jelentéssűrítést, végül megállapítja, hogy a két képző egymástól független, illetve a -gy képző korábbi alakulat.

Idegen nyelveknek a magyar helynevekre gyakorolt hatásával, összefüggéseikkel több tanulmány foglalkozik: GERSTNER KÁROLY, GUTTMANN MIKLÓS, PÁL HELÉN, PÓCZOS RITA, VINCZE LÁSZLÓ. GERSTNER KÁROLY a németiség többszöri betelepülésével megjelenő településnevek, külterületi nevek keletkezési körülményeit ismerteti. Figyelmet szentel a magyar név átvételének, az „igazított” németes alaknak, a fordításnak, a saját névadásnak, a népi neveknek, a névhagyomány hiányának, a kataszteri térképeknek. GUTTMANN MIKLÓS szülőfaluja, Nárái nyelvhasználatában megjelenő idegen eredetű szavakat veszi górcső alá. Rávilágít a *limbus*, a *Nasica*, a *Csárda*, a *Mocsola*, a *konkolica*, a *tráta* előfordulásaira. PÁL HELÉN a bukovinai székely falvakat ért idegen nyelvi hatásokról ír. Először áttekinti a bukovinai székelyek történetét, majd azt kutatja, hogy a települések helyneveibe milyen módon kerülhettek idegen nyelvi elemek (pl. megmaradtak a székelyek előtti településnevek, román eredetű vagy román közvetítéssel érkezett helynév, népetimológia). PÓCZOS RITA KNIEZSÁNAK a párhuzamos helynévadásról vallott nézeteit felülvizsgálja. Újragondolásra javasolja a jelenség meghatározását, a keletkezés problematikáját (fordítás, független keletkezés), a névpárok kronológiai felhasználhatóságát.

A helynevek eredetéről szólnak BEDE ÁDÁM, BÖLCSKEI ANDREA, GYÖRFFY ERZSÉBET, GYURICZÁNÉ BAZSIKA ENIKŐ, SEBESTYÉN ZSOLT írásai. BEDE ÁDÁM az Alföld leggyakoribb helynévfajtájának, a tanyaneveknek kérdéskörét járja körül Derekegyházában. Csoportosítja őket történetük, jelentésük, szerkezeti típusaik, eredetük alapján, illetve biztat az élőnyelvi gyűjtésre. Még egy tanulmánya jelent meg a kötetben, mely a Csongrád megyei helynévgyűjtés (diakrón és szinkrón) eredményeiről számol be. BÖLCSKEI ANDREA a XIX. század elejének egyházi vonatkozású településneveit gyűjtötte össze, majd ezek gyakoriságáról,

névszerkezeti jellemzőiről ad tájékoztatást. Megállapítja, hogy a Dunántúlon gyakoriak az ilyen típusú nevek, de földrajzi eloszlásuk igen változatos. Szerkezetüket tekintve szerepelhetnek alaprészként vagy bővítményrészként az egyházi vonatkozású terminusok. GYÖRFFY ERZSÉBET az etimológiai szótár (FNESz.) adatait használta fel a folyóvízvevekből alakult településnevek keletkezésének elemzéséhez. GYURICZÁNÉ BAZSIKA ENIKŐ cikke Kerkakutas dűlőneveiről készült. SEBESTYÉN ZSOLT a kárpátaljai településnevek közül azokkal foglalkozik, melyek pusztai földrajzi köznevet tartalmaznak. Főleg másodlagos alakulásról lehet szó, mert víznévből, térszínformánéból, megművelt határt, növényzetet jelölő köznevekből, építménynévből váltak helységnevvé. Megállapítja, hogy az e típusú névadás elsősorban a ruszinoknál jellemző.

A helynevek névföldrajzi vizsgálatával BÁRTH M. JÁNOS, N. CSÁSZI ILDIKÓ, EÖRY VILMA foglalkozott. BÁRTH M. JÁNOS bemutatja SZABÓ T. ATTILA erdélyi történeti helynévgyűjtésének digitalizált változatát és felhasználási lehetőségeit: statisztikai jellegű vizsgálatok, névfajták vizsgálata, nyelvi adatok keresése, térkép készítése, hangtani jelenségek elterjedésének vizsgálata. N. CSÁSZI ILDIKÓ öt moldvai település vízrajzi és domborzati neveit kutatja. Mivel valamennyi település víz mellett fekszik, így magas a víz- és vízparti földrajzi köznevek száma, de terheltségük eltérő. Ez igaz a domborzati nevekre is, bár némelyik földrajzi köznév több jelentéssel fordul elő. EÖRY VILMA a Csornai járás földrajzi nevei közül a dűlőneveket elemzi különös tekintettel a szántók nevére. Öt község névanyagát veti össze Köröstarcsa hasonló neveivel, és megállapítja, hogy eltérések elsősorban a település- és birtoktörténetben jelentkeznek. Növények helynevekben játszott szerepével BÁBA BARBARA és ZSIGMOND GYÖZŐ foglalkozik. BÁBA BARBARA faneveket tartalmazó ómagyar kori és mai helynevek morfológiai elemzését végezte el. A tanulmány végén a nevek szerkezetének különbségeire hívja fel a figyelmet (pl. az ómagyar korban a nevek 60%-a egyrészes, ez az arány a mai nevek között csak 30%). ZSIGMOND GYÖZŐ több mint 100 gombás helynevet gyűjtött össze, melyeket aszerint csoportosított, hogy nem képzett, képzett egyszerű vagy összetett szavak-e. Arra keres választ, hogy általában a gomba vagy egy bizonyos gomba a névadás alapja, esetleg megkérdőjelezhető a gombával való kapcsolat.

Utcaneveket, illetve városrészneveket vesz számba HAVAS PÉTER, TÓTH ORSOLYA és VINCZE LÁSZLÓ. HAVAS PÉTER 1950-es évek budapesti utcanév-változtatásainak motivációs tényezőit dolgozza fel. 1950-ben egyesítették Budapesttel a környező 23 települést, így sok utcanév azonos lett. Ennek megszüntetése volt a cél, de politikai-ideológiai motivációk, régi nevek visszaállítása, számokkal jelölt utcák valódi névvel való ellátása is közrejátszottak a névcserékben. TÓTH ORSOLYA Budapest városrészneveinek jelentéstani, morfológiai rendszerezését végzi el, majd a földrajzi közneveket osztályozza, végül kitér a nevekben történt változásokra (okaikra, hatásukra). VINCZE LÁSZLÓ a 862 és 1711 közötti német utcanévek történetének korszakolását végzi el Magyarországon, és gyűjti össze jellemzőiket.

A helynevek egyéb kérdéseivel foglalkoznak: BALÁZS GÉZA, HOCHBAUER MÁRIA, KENYHERCZ RÓBERT, KUNA ÁGNES, MIKESY GÁBOR, PÁSZTOR ÉVA, RESZEGI KATALIN, TORMA ISTVÁN. BALÁZS GÉZA a helynevek, településrésznevek, intézménynevek esetében vizsgálta a keletkezésüket, változásuk folyamatát. Hat jelenséget vett figyelembe: több hely közös nevét, rövidülést, alakváltozatokat, új név adását, népetimológiát és nevek átköltését, majd megállapítja, hogy ezek a változások folyamatosan jellemzik a neveket. HOCHBAUER MÁRIA a helyzetviszonyító elemeket kutatja a barcasági Négyfalu helyneveiben. Azt bizonyítja, hogy a szemantikai korrelációk a helynevek esetében is érvényesülnek (*alsó/felső, belső/külső, első/hátso, bal/jobbs, kicsi/nagy, közel/távol*). KENYHERCZ RÓBERT az ómagyar

kori helynevek hangtörténeti forrásértékéről ír. KUNA ÁGNES a sziklamászóutak neveinek kognitív szemantikai elemzését végzi el. Áttekintést ad a sziklamászóutak neveiről, majd a nevekhez felhasznált különböző fogalmi körökről (pl. szikla, út, mászás, ember stb.). MIKESY GÁBOR a térképészműhelyek megszaporodása kapcsán vizsgálja a tájnevek, helységnevek térképeken feltüntetett különböző neveit. Megállapítja, hogy nagyon sok az új névalak, nincs egységesítés, így jelentős a szinonimák száma, és kiszélesedett a „magyar névterület” a történelmi Magyarországon kívülre. PÁSZTOR ÉVA a határérszé vált települések névbokrosodásának elméleti kérdéseit tárgyalja egy konkrét példán keresztül (a hajdani Vid település neve mára helynevek alkotója lett). RESZEGI KATALIN a *hegynév* terminus meghatározására tesz kísérletet, mert a névhasználók *hegy*-ként változatos térszínformákat neveznek meg, tehát lehetnek kiemelkedések vagy kiemelkedések részei. TORMA ISTVÁN a *laponyag* földrajzi köznévi elterjedését, jelentését kutatja.

4. A kötet második egysége a s z e m é l y n e v e k kel foglalkozik. Ezen belül is a családnevekkel FARKAS TAMÁS, N. FODOR JÁNOS, GYIVICSÁN ANNA, KOVÁCS ANDRÁS, KOZMA ISTVÁN, MIZSER LAJOS, ÖRDÖG FERENC, SLÍZ MARIANN. FARKAS TAMÁS tanulmánya a hivatalos családnev-változtatások megnevezésére használt köznapi, hivatalos és szak tudományos kifejezéseket (pl. *névváltoztatás*, *névmagyarosítás*) gyűjti össze, és értékeli jellemzőiket, problémáikat. N. FODOR JÁNOS a dualizmus kori családnev-változtatást tanulmányozza. Csak magyar eredetű neveket vizsgál: a nevek típusát, a változtatás külső és belső okait (pl. örökbefogadás, vallási ok, névhangulat javítása, idegen hangzás megszüntetése). GYIVICSÁN ANNA Kiskörös és Csömör XVII–XVIII. század fordulóján letelepített szlovák lakosságának családneveit elemzi. A származáshelyre, belső migrációra keresi a nevekben fellelhető utalásokat, illetve vizsgálja a nevek eredetét. KOVÁCS ANDRÁS a Beregszászi járás 12 községében gyűjtötte össze a családnev-változtatások okait a rendszerváltás után. Megállapítja, hogy a megélhetés, a családfenntartás miatt változtattak nevet (előfordul, hogy többször is), és az új név kötődött valamilyen formában a családhoz. KOZMA ISTVÁN megpróbálja modellszerűen összefoglalni a XIX–XX. század családnev-változtatásainak okait és célját. Megállapítja, hogy szerepet játszott a környezettel való kapcsolat, a demográfiai, a szociológiai, a geográfiai befolyás. MIZSER LAJOS KÁZMÉR MIKLÓS munkájából hiányzó családnevekre keresett példákat. Adatai a XX. századból valók, Bereg vidékéről. ÖRDÖG FERENC az 1771-es Zala megyei összeírás szolganévanyagát dolgozta fel. A családnevek jelentős aránya helységnevből alakult, de természetesen személynévi, köznévi eredetűek is szép számmal vannak. SLÍZ MARIANN a XIV. századi megkülönböztető névelemekkel foglalkozik (*filius*-os, *de* + helynév, *de genere*, *dictus*-os név). Arra következtet, hogy oklevelenként eltért a megkülönböztető elem, mert az volt cél, hogy a személyt pontosan meghatározzák, így mindig a legfeltűnőbbet használták.

A keresztnévek témáját BOZSONYI KÁROLY – KMETTY ZOLTÁN, KECSKÉS JUDIT, KISS ANTAL, KOROMPAY KLÁRA, POSGAY ILDIKÓ, PUSKAI MELINDA, RUS FODOR DÓRA, STOHL RÓBERT, TAKÁCS JUDIT, VOIGT VILMOS dolgozta fel. BOZSONYI KÁROLY – KMETTY ZOLTÁN a Nyugat-Európában már elterjedt kutatási formát (keresztnév és piac- és társadalomkutatás összefüggése) próbálták ki Magyarországon. Megállapították, hogy a nevek nálunk összefüggnek a területtel, az életkorral, a társadalmi státusszal és a megterheltséggel. KECSKÉS JUDIT különböző miskolci vallási felekezetek névadási szokásaihoz keresett olyan modellt, melynek segítségével jól megragadható a felekezeti jelleg. KISS ANTAL az 1700-as évek vé-

gétől vizsgálja egy többnyire református kelet-magyarországi kismemesi értelmiségi család keresztnévadását. Ennek eredménye szerint az eddig ismert tendenciák (pl. őszösvetségi nevek, ősmagyar nevek) érvényesülnek a családban. KOROMPAY KLÁRA azt kutatja, hogy a Trisztán-regény nevei hogyan jelennek meg a középkori Magyarországon. Bemutatja a francia és német szövegváltozatokat, majd a magyarul megjelenő neveket, melyek azt igazolják, hogy a történetet ismerték a XIII. század első felében Magyarországon. POSGAY ILDIKÓ azt ismerteti, hogy mi motiválja a szülők névválasztását, és hogyan alakult az elmúlt 4–5 évben a névállomány. Internetes fórumokat is figyelembe véve állítja, hogy pl. a hagyomány, a régi magyar nevek, a vallás, az alakváltozatok is befolyásolhatják a névadást. PUSKAI MELINDA Maroshévíz keresztnévállományának feltérképezésére vállalkozott, mert az utóbbi 20 évben gyorsan fogyott a magyar lakosság. Figyelembe vette a nevek gyakoriságát, a névdivatot, a vegyes házasságokat. RUS FODOR DÓRA tordai magyar–román családokban vizsgálta a vezeték- és utóneveket. Arra keresett választ, figyelembe véve a vallást és az iskoláztatás nyelvét, hogy a kisebbségi nők vagy férfiak ragaszkodnak-e jobban a magyarságukat tükröző nevekhez. STOHL RÓBERT a balinkai keresztnévadások motivációját, a nevek gyakoriságát elemezte elsősorban a katolikus keresztelési anyakönyvekre hivatkozva 1757 és 1895 között. TAKÁCS JUDIT szépirodalmi alkotásokban olyan keresztnevekre keresett példát, melyek köznevesültek (pl. *büdösbence*, *maca*, *laciátor*). VOIGT VILMOS azt mutatja be tanulmányában, hogy Dugonics András alkotta *Etelka* név hogyan lett népszerű *Adelaide* formában 1786 és 1856 között, főleg a színházak hatására.

Az egyéb személynevek témakörében BASKI IMRE, BAUKO JÁNOS, FERCSIK ERZSÉBET, FÜLÖP LÁSZLÓ, LACZKÓ KRISZTINA, MIZSER LAJOS, RAÁTZ JUDIT, RIHMER ZOLTÁN, STEFUCA VIKTÓRIA, SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ, TURÓCZY ZSÓFIA, VÖRÖS FERENC írtak tanulmányokat. BASKI IMRE a török személynevek kutatásának fontosabb állomásait gyűjti össze, majd RÁSONYI LÁSZLÓ Onomasticon Turcicum című munkáját méltatja. BAUKO JÁNOS a szlovákiai (Komáromi járás) magyarok ragadványnév-használatáról ír. Vizsgálja a névadás indítékát, attitűdöt, dialektológiai szempontot, időt stb., és megállapítja, hogy a névanyag jelentős része magyar eredetű. FERCSIK ERZSÉBET a női nevek 1958–2007 közötti kutatásának áttekintésével foglalkozik. Külön csoportokba sorolta a kereszt-, bece-, család-, asszony- és egyéb neveket tárgyaló szakirodalmat. FÜLÖP LÁSZLÓ a foglalkozásra utaló családneveket gyűjtötte össze Kaposváron a XVIII. századból. A nevek alapja lehetett kézművesiparral, állattartással, kereskedelemmel, házépítéssel stb. kapcsolatos foglalkozások sora. LACZKÓ KRISZTINA kérdőíves felmérés alapján számol be az 1974 és 2006 közötti asszonynévhasználatról. Először áttekinti a szakirodalmat, a jogszabályokat, a módszertant, majd az iskolai végzettség és a házasságkötés időpontja függvényében elemzi a neveket. MIZSER LAJOS a Bereg megyei családneveket tanulmányozza, szűkebben a névváltozás (pl. szó eleji mássalhangzó-torlódás feloldása, a szóközépen kieső mássalhangzó, névszépítés) és névváltoztatás (cirill és latin betűs írás problémája) kérdéskörével. RAÁTZ JUDIT az interneten való azonosítást szolgáló névformák közül a *nickname*-et vizsgálja. A fogalom, a kutatástörténet, a nevek rendszerében elfoglalt hely ismertetése után szemantikai, motivációs, szociolingvisztikai, kommunikációs, kognitív perspektívát elemez. RIHMER ZOLTÁN a személynevek latinra fordításának problémáját ismerteti. Először az elméleti hátteret, gyakorlatot, alapelveket foglalja össze a cikk, majd a keresztnemek latinosítását tárgyalja (pl. népnyelvi kicsinyítő képzős alakok, görög eredetű nevek stb.). STEFUCA VIKTÓRIA magyar személy- és méltóságnevek előfordulására keres példát a XIV–XV. századi moldvai okleve-

lekben. Megállapítja, hogy a leggyakoribb méltóság a *bán*, a leggyakoribb nevek pedig a *Mátyás* és a *Miklós* voltak az oklevelekben. SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ a XVIII–XIX. században betelepített svábok család-, kereszt- és ragadványneveinek kutatásáról ír. TURÓCZY ZSÓFIA 22–30 éves budapesti punkok neveit gyűjtötte össze, és csoportosította keletkezésük alapján (külső, belső tulajdonság, meglévő név, esemény, származás, rokonság). VÖRÖS FERENC Alsószeli 1945 és 1959 közötti névellettanával foglalkozik, érintve a kitelepítések témakörét is. Megállapítja, hogy egyre több a szlovák családnév (szlovákosítás, a *-né* képző háttérbe szorulása), illetve keresztnév is.

5. A kötet harmadik egysége az írói nevek és egyéb névtani kérdések témáját dolgozza fel. Szépirodalmi művek nevei kerülnek sorra BAKONYI DÓRA, BENCE ERIKA, BODA ISTVÁN KÁROLY–PORKOLÁB JUDIT, BÜKY LÁSZLÓ, HELTAINÉ NAGY ERZSÉBET, KORNÝÁNÉ SZOBOSZLAY ÁGNES, G. PAPP KATALIN, PETHŐ JÓZSEF, VÁCZINÉ TAKÁCS EDIT, ZSILÁK MÁRIA munkáiban. BAKONYI DÓRA a Harry Potter-regények tulajdonneveinek fordítását elemzi. Fontosnak tartja, hogy a nevek a szereplők jellemét, tulajdonságait tükrözzék jelentésükkel és hangalakjukkal. BENCE ERIKA Gion Nándor „Testvérem, Joáb” című regényével foglalkozik. Megállapítja, hogy „jelen idejű története mögött (...) egy bibliai időköt és történeteket utánképző, azzal a jelen történéseit és lehetőségeit értelmező, a bibliai világértés tapasztalataira hagyatkozó virtuális történelmi elbeszélésnyom húzódik” (532). BODA ISTVÁN KÁROLY és PORKOLÁB JUDIT két Orbán Ottó-kötetben (A keljőljancsi jegyese, Kocsmában meláz a vén kalóz) vizsgálja a személyneveket, melyek segítségével a költő kapcsolatot teremt a magyar- és világirodalom nagyjai, múlt és jelen között, de ez többrétű háttértudást igényel, különben nem lehet megfejteni a verseket. BÜKY LÁSZLÓ három jelenségcsoportot különít el a költői nyelvben a személynevekkel kapcsolatban: „a költő metaforát hoz létre a tulajdonnévvel” (540), „valamely tulajdonnév maga válik metaforává” (541), és a név metaforává bomlik. HELTAINÉ NAGY ERZSÉBET Sinka István költészetében előforduló személynevekkel foglalkozik, melyek segítségével Sinka a valóságot – a társadalmi réteget, ahova ő maga tartozik – beépíti műveibe. KORNÝÁNÉ SZOBOSZLAY ÁGNES az antonomázia jelenségéről számol be Petőfi írásaiban. Először értelmezi az antonomáziát, majd Petőfi példáit idézi Magyarország közszoói helyettesítésére. G. PAPP KATALIN Lázár Ervin meseregényeinek személyneveit elemzi. Megállapítja, hogy Lázár Ervin „névérzékeny” író (596). Rengeteg személynevet használ még akkor is, mikor névmások szerepelhetnének helyettük. A nevek szerepe pedig sokrétű, hiszen szerkezetépítő, történetmondást segítő stb. funkcióit töltenek be. PETHŐ JÓZSEF Krúdy ironikus neveiből merít példákat különböző típusokba sorolva őket: *-i* képzősök, különleges család- és keresztnevek együtt, különleges hangzásúak, túlzottan beszélő nevek, kontrasztnevek. VÁCZINÉ TAKÁCS EDIT Vámos Miklós névadását, névhasználatát, névváltoztatását vizsgálja fejezetenként az „Apák könyve” című regényben, melynek története 300 évet ölel át. A nevek egy része reális, másik része fikció eredménye, de hitelesnek tűnik, illetve elsősorban korhűek a nevek, és nem valóságűek. ZSILÁK MÁRIA Závada Pál három regénye alapján tárgyalja a beszélő nevek kérdéskörét. Závada délkelet alföldi szlovák személyneveket használ fel műveiben, és kihasználja a kétnyelvűség adta lehetőségeket is, így a nevek több jelentést is magukban hordoznak.

Egyéb névtani kérdések problémáját dolgozza fel HORVÁTH KATALIN, KOZMA JUDIT, NEMESNÉ KISS SZILVIA, T. SOMOGYI MAGDA, SÓLYOM RÉKA, VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH

MÁRIA, VÖRÖS ÉVA. HORVÁTH KATALIN tanulmányának célja a névtudomány fogalmának kiterjesztése, tágabb értelmezése. Áttekinti az etimológia rövid történetét, majd az onomazsiológia alapkérdéseit összefüggésben az etimológiával. KOZMA JUDIT a csillagok hivatalos elnevezésének lehetőségeit, a magyar népi csillagnevek típusait mutatja be, illetve kitér a csillagok neveinek helyesírási problémáira. NEMESNÉ KISS SZILVIA az állatnévadás módjával foglalkozik, de alaposabban a lovak, macskák, kutyák neveit elemzi. Figyelembe veszi a névadás motivációs tényezőit is: tulajdonságok, ember világa, ember és természet kapcsolata, ember és más dimenziók kapcsolata stb. T. SOMOGYI MAGDA az állatnevek típusait, a névadási szokásokat, motivációkat (pl. divat, tulajdonság, média hatása) szemlélteti. Felhívja a figyelmet arra, hogy sok tanulással szolgálhat az állatnevek vizsgálata például szocio- és pszicholingvisztikai vonatkozásban is, hiszen a neveken keresztül a névadókról tudunk meg többet. SÓLYOM RÉKA üzletek, cégek, vállalkozások elnevezéseinek *-da/-de* képzős változatait vizsgálja. Internetes gyűjtés alapján közli a példákat, a gyakoriságukat, illetve grammatikai felépítésüket elemzi megállapítva, hogy céljuk legtöbbször a figyelem felkeltése és a reklám. VARGA JÓZSEFNÉ HORVÁTH MÁRIA Győr-Moson-Sopron megye általános iskoláinak neveit gyűjtötte össze. Szempontjai voltak: a névadás indítéka, az egyedítő nevek használata és ezek jelentéstani típusai. Megállapítja, hogy a falvak és a városok iskoláinak névadása eltérő, bár egyre inkább megszűnik a falusi iskolák „névtelensége”. VÖRÖS ÉVA a magyar gyógynövények történeti-etimológiai szótárából mutat be néhány szócikket. Előtte ismerteti ezek felépítését, szerkezetét, a címszavak, az utaló szócikkek, az alcímszavak kiválasztásának problémáját.

6. JUHÁSZ DEZSŐ a konferenciát összegző *z á r s z a v á b a n* a következőket írja: „A magyar névtudomány erősödő jelenlétének ékes bizonyítéka a szárszói konferencia is: a résztvevők magas száma, az előadások tartalmi, szemléleti, módszertani sokszínűsége már a programfüzetből kitetszően is a tudományterület vitalitását jelzi. Pozitívumnak tarthatjuk a hagyomány és az újítás egységét, egyensúlyát. (...) Ha pedig tudományterületünk fejlődése a jövőben is ilyen szépen halad előre, ha az iránta megnyilvánuló érdeklődés töretlen lesz, érdemes megfontolni, hogy a konferenciákat is sűrűbben rendezzük meg, vagy a konferenciák közötti időben gyakrabban tartsunk tematikus szimpóziumokat” (648–9).

ZÁNTÓ EDINA